

nim i pametnim, da svrate posebnu pažnju na udovce i udovice, te njihovoj ranjenoj psihi posvete riječi utjehe. I doista: s mnogo se finog razumijevanja, delikatne psihologije, vrijednih opažanja odlikuje ova knjiga znanoga abbé Grimauda. Mnogu će ona dušu utješiti i razblažiti u tužnim i bolnim osjećajima, na koja subraća ljudi premalo paze u svojoj rastresenosti i u žurbi na svojoj životnoj stazi.

Preporučujemo ovu knjigu našem dušobrižnom svećenstvu i upozorujemo na nju one, koji vladaju franceskim jezikom. Autor je knjigu podijelio u 3 dijela: Slož — Život na ruševinama — Novo zdanje... Svuda po njemu unose svijetlo i novi život načela pravo shvaćenog i proživljenoga kršćanstva; bez njega je ovo stanje u najviše slučajeva prosto nepodnosivo ili je tek jedno bijedno životarenje, gore od smrti. A. Ž.

Šanc Franjo S. J.: Stvoritelj svijeta, njegova egzistencija i narav i njegov odnos prema svijetu. Sarajevo 1935, 8°, str. XXIV+320.

Ima već godina dana otkako je izašla ova vrijedna knjiga. Sva se naša, osobito katolička kritika, osvrnula na nj i pohvalila ga kao djelo pisano s mnogo znanja, spremne i sposobnosti. Ne znam, radi čega nije na ni bilo do sada osvrta u »Bogoslovskoj Smotri«, kad je djelo i filozofsko i teološko, koje mora zanimati ljude od struke. Ja dolazim, istina, malo okasno, da o tom djelu kažem koju riječ, ali mene će ispričati oni, koji znadu, da su drugi razlozi teške prirode u mom životu posljednje godine priječili, da ranije dodem do riječi. A uzimam je i sada u prvom redu da ispunim dužnost prema listu, kojemu sam još neko vrijeme urednikom. Na njegovim stupcima, smatram, ne smije izostati osvrt na djelo suradnika njegovog P. Šanca, jer se takova djela kod nas ne pojavljuju svake godine; u drugom redu, da odam priznanje radu vrijednoga profesora sarajevske bogoslovije, od kojega, ako ga Bog poživi, možemo očekivati, da će našu filozofsko-bogoslovsku knjigu obdariti još kojim djelom.

Šancova se knjiga dijeli u dva dijela: prvi obrađuje činjenicu opstojnosti Boga, a drugi Božji odnos prema svijetu. Tri poglavlja iz prvoga dijela rađe o putu k Bogu i dokazima za Njegovu opstojnost, a samo jedno poglavlje radi o »naravi« Stvoritelja i to o Božjoj osobnosti. To je poglavlje razmjerno i kratko (str. 85—95), pa bi obzirom na natpis: »Kakvo je biće Stvoritelj?«, moglo biti i potpunije, da narav Stvoritelja ponešto osvijetli i s drugih strana. Autor je međutim pustio s vida teološka razmatranja, koja bi tu bila na mjestu, pa se zabavio filozofskim pitanjima, što su od osnovne važnosti po predmet.

Drugi je dio pun ne samo zanimivoga, nego i važnoga sadržaja. Taknuta su i iscrpno obrađena pitanja, koja leže na dušama tolikih, što se danas udaljuju od Gospoda Boga samo zato, jer im možda nikada nitke nije znao ovako progovoriti, kako im ovdje progovara P. Šanc. U ovom dijelu Šancove knjige vidim sretstvo, preko kojega će moći kod nas popraviti svoj duševni stav prema kršćanstvu naročito oni, koji se ne zadovoljavaju laganim štivom o Bogu, kršćanstvu i njegovim natprirodnim osobinama, nego traže kritički obrazloženo mišljenje, logički dotjerano i zacruženo, koje se ne uvija pred poteškoćama površnih skeptika, ali ni pred poteškoćama ozbiljnih nezadovoljnika.

Od osobite su važnosti V. i VI. poglavlje, jer obrađuju najteže probleme ljudskoga života, najosnovnija pitanja za orijentaciju svakoga pojedinca u životu: problem zla (str. 112—122), problem slobodne volje (str. 122—135), pravni poredak (str. 137—149) i moralni red u svijetu (str. 150—209). Nema sumnje, da će za krug čitalaca, kojima je ovo djelo namijenjeno, biti od velike koristi i poglavlja VII. i VIII., koja raspravljaju o zahvatu Gospoda Boga u kulturni život čovječanstva kao i u duševni život pojedinca, čežnje njegovog srca i smirenje njegovog u Bogu.

Sve je to u ovoj knjizi izneseno jednim uspješnim načinom, stilom jasnim, razgovijetnim, laganim i privlačivim; sve je izvedeno diskurzivnim metodom, nenametljivim, a uvjerljivim i mirnim načinom, kako se nitko ne može niošto spotaknuti. Kritička je strana djela došla do izražaja u tolikim pitanjima u kojima autor zauzima svoje stanovište; ako se od već obrazloženih i usvojenih i ne odvađa, ama ih naučno obrazlaže i ukrepiljuje. — I uvodne riječi i završna poglavlja u osvrtnu samo su u stanju, da što više privuku čitaoca i da mu što snažnije obuhvate dušu u zanosu za Stvoriteljem svijeta i čovjeka, Gospodom Bogom našim.

Jeli Šancova knjiga bez prigovora? Tko bi to smio reći? Kod pitanja, kojih se autor tiče, toliko je raznih mogućnosti u pogledima, da je teško svakoga zadovoljiti. Osim toga u prikazu materije može biti isto tako više načina, da se dode do jasnije i preciznije izraženog postavljanja i rješenja pojedinih problema. Vrijednost djela ne će s toga nipošto umanjiti ovo par opazaka: »Vele, da je zlo nužno zato, da Bog može pokazati neka svojstva koja inače ne bi mogao pokazati« (str. 115). Tu misao usvaja i autor kad je potkrepljuje autoritetom sv. Tome. Makar ovdje bio naveden i sv. Toma, držim, da je tvrdnja u apsolutnom smislu u neku ruku neskladna i neodrživa, kad se pomišlja na svemogućnost Božju. Ona se ne može postaviti kao uvjet da se objasni nužni i opstanak zla. Teško će biti u apsolutnom smislu dokazati, da »ne bi mogao živjeti lav, kad ne bi mogla stradati nijedna životinja«. Mogli bi reći: neka poneko dobro na svijetu i manjka, i to je bolje, nego da je njegov opstanak uvjetovan pojavom zla u našem životu. Ne treba nam konačno ni lava, pa ni mučenika, kad i bez toga možemo potpuno polučiti konačnu svrhu, a da zla barem u tolikoj mjeri ne iskusimo!

Možda bi jednako tako trebalo više izjasniti, zašto je Leibnitzov optimizam neispravan. Poziv samo na sv. Pavla, koji kaže, da sve služi na dobro (a ne na najbolje!) onima, koji Boga ljube, ne uklanja posvema poteškoće i ostavit će nejasnoću kod mnogoga čitatelja. Ako i usvojimo mišljenje, da Bog ne mora nužno stvoriti najsavršeniji svijet, opet bi trebalo jasnije reći zašto svijet bez zala ne bi bio bolji od ovoga sadašnjega? (str. 116).

Problem slobodne volje dobro je objašnjen izvodima sv. Belarmina. I poteškoće su vrlo dobro zaoštrene. No na koncu ostaje ipak nešto nejasnoće za prosječnog čitatelja, koji ne će, doduše, »uzeti razum i volju kao dvije osobe«, ali će ipak ostati u sumnji, da li je »prihvaćanje volje naprosto u našoj vlasti i da li je izbor u pravome smislu slobodan«. Riječi sv. Belarmina, koje i ovu poteškoću objašnjuju ističući, u z a j a m n o p o-

ćicanje i nagnuće volje i razuma, ja bih jače rasčlanio, oštrije podvukao, ali ne bih završio opaskom, da se može dogoditi »da ne vidimo, kako se mogu različiti elementi složiti u jednu cjelinu« (str. 131).

Čl. 11. i 12. u V. poglavlju vrlo su dobri i korisni izvodi za poimanje pravnog i moralnog poretka u svijetu. Autor vodi čitatelja od jednoga pojma k drugomu, pokazuje njihovu vezu i spaja ih u norme, koje važe za naše djelovanje. Pitanje: zašto je neko djelo moralno dobro ili zlo, rješava pisac analizom materijalnog, formalnog, tvornog i svršnog uzroka. Put je malo dug, ali je siguran. Kod toga je neizbježno, da po gdjejoja tvrdnja na prvi mah pobudi sumnju, jer je usput nabačena: »Volja ne može promijeniti dobroga djela u zlo, niti zloga u dobro« (str. 149). Lako je pomisliti da potonje ne može, ali da može prvo... Objektivnu moralnost treba naglasiti, da se čitatelj ne zavede pomišlju na subjektivnu svoju sposobnost, kojom i dobro djelo ponekad u sebi sam izvrne u zlo.

Ponavljam: zahvalni smo P. Šancu što je hrvatskoj inteligentnoj javnosti pružio djelo, na kojemu će moći okrijepiti i ojačati svoje duše. Ono je izvor žive i zdrave vode, što osvježuje na putu k vječnom životu. Dao Bog, da se svi ovim djelom obilno okoriste! **prof. A. Živković.**

1. — **Arrighini A., I Dodici, Roma, Marietti, 1935, str. VII + 666.**

Opsežan je rad Arrighinov. Svi se pitaju, kako i kada. Godine 1934. objelodanio je četiri velike knjige u opsegu 1192 stranice. Ove godine već knjigu pod naslovom: *Credo in vitam aeternam*, str. 372. U knjizi I Dodici obrađuje sv. Apostole, njih 13 na broju, jer uključuje i sv. Matiju i Pavla.

O osobama se sv. Apostola malo sačuvalo, osim velebnog im djela. Još se manje o većini njih piše. To je povod Arrighiniju, da piše biografije svih Apostola. Ne misli dati naučno djelo (str. VI), koje bi samo pojedincima bilo od koristi. Zato je upotrebio sve što mu je došlo pod ruke: historiju, anegdote, legende, umjetnost, bibliografije, egzegezu i kritike. Možemo kazati, da je pisac dao malo biografičku enciklopediju sv. Apostola.

O kom je Apostolu u sv. Pismu i kršćanskoj literaturi pisano više, iznesao je i auctor o njemu više. Osim toga je izvan teksta reprodukcija slike svakog Apostola. Knjiga će mnogo doprinesti razumijevanju sv. Pisma, a propovjednicima bit će od velike koristi, jer će sve naći sabrano u jednoj priručnoj knjizi. Potreban je pak veliki oprez i kritičnost.

2. — **Simon-Prado, Praelectiones biblicae, I. lib. De sacra Vet. Testamenti historia, Torino 1934. str. XX + 546.**

Simon počima, a nasljednik mu je na katedri Redemptorista P. Prado. Ranije su izdana dva sveska za Novi Zavjet, nedavno opći uvod i grčko-latinska sinopsa evanđelja. Ovaj mi se svezak više sviđa nego dosadašnji radi veće preciznosti. Zahvata historijski dio i historijske knjige Starog Zavjeta. Druga pitanja i proročke spise obradit će u slijedećem svesku.

U kratko podaju Simon-Prado malu enciklopediju historijskih pitanja z Starog Zavjeta. Upoznaju čitaoca s mnogobrojnom literaturom i to najviše najnovijeg datuma... Osobito mnogo navode katoličke pisce, da upute čitaoca na svoje i da opovrgnu raširenu krilaticu i u katoličkim kru-